ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Максимець Світлана Миколаївна
кандидатка психологічних наук, доцентка
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти
Маньковська Вікторія Вадимівна
здобувачка вищої освіти магістерського рівня
Спеціальність 016 «Спеціальна освіта»
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

У сучасній дошкільній освіті актуальним є пошук ефективних методів корекції мовленнєвих порушень, які впливають на комунікативний, пізнавальний та емоційний розвиток дітей. Традиційні логопедичні методики потребують доповнення засобами, що підвищують мотивацію та мовленнєву активність дошкільників. Одним із таких засобів є арт-терапія, яка поєднує корекційні завдання з творчою діяльністю. Використання малювання, ліплення, казкотерапії, музичних ігор і драматизації сприяє розвитку звуковимови, словникового запасу, граматичної будови та зв'язного мовлення, створюючи сприятливі умови для комплексної логопедичної роботи.

Проблему застосування арт-терапії в логопедичній роботі досліджували Л. П. Бутузова, Л. О. Котлова, С.М. Максимець, Е. Куцин, Ю. В. Пінчук, Ю. В. Марченко та інші науковці. Л. П. Бутузова розглядає використання казкотерапії, ігротерапії та драматизації для розвитку мовлення дошкільників [1]. Л. О. Котлова, І. О. Неводнича та Н. В. Хоменко наголошують на значенні арт-терапії для «розвитку мовлення, емоційної стабільності та соціальної взаємодії» [2]. Е. Куцин досліджує можливості ізотерапії [3], а Ю. В. Пінчук і Ю. В. Марченко – казкотерапії у формуванні зв'язного мовлення [4], Максимець С.М. робить акцент на музикотерапію як засіб розвитку мовлення: для дітей з особливими освітніми потребами, які мають обмеження у мовленні [5]. Водночас подальшого вивчення потребує комплексне застосування арт-терапевтичних засобів та оцінювання їхньої ефективності в корекції мовленнєвих порушень дошкільників.

Мета нашого дослідження у висвітленні змісту та особливостей практичного використання арт-терапевтичних засобів у корекції мовленнєвих порушень дітей старшого дошкільного віку, а також проаналізувати результати реалізації комплексу корекційно-розвивальних занять.

Сучасна логопедична практика передбачає поєднання традиційних корекційних методів із творчими технологіями, які сприяють розвитку мовленнєвої активності дітей. Л. П. Бутузова зазначає, що застосування казкотерапії, ігротерапії та драматизації створює можливості для розвитку

діалогічного й монологічного мовлення дошкільників [1, с. 64]. Особливого значення набуває комплексний підхід, оскільки, за висновками Л. О. Котлової, І. О. Неводничої та Н. В. Хоменко, арт-терапія сприяє розвитку мовлення, емоційної стабільності та соціальної взаємодії [2, с. 147]. С.М. Максимець, Романчук Н.О. вказують, що музикотерапія може стимулювати мовленнєвий розвиток та поліпшувати навички спілкування [5, с. 176].

Практичне дослідження було спрямоване на визначення рівня мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку та перевірку результативності комплексу арт-терапевтичних занять. У дослідженні брали участь 30 дітей, розподілених на експериментальну та контрольну групи по 15 осіб. Робота охоплювала констатувальний, формувальний і контрольний етапи. На початковому етапі оцінювалися словниковий запас, граматична будова, зв'язне мовлення та фонематичне сприймання. Первинна діагностика засвідчила переважання середнього рівня мовленнєвого розвитку: в експериментальній групі він становив 53 %, достатній – 20 %, високий – 7 %, низький – 20 %.

На основі отриманих результатів було розроблено корекційно-розвивальну програму тривалістю десять тижнів, яка включала 20 занять по 30–35 хвилин. Програма передбачала три етапи: адаптаційно-мотиваційний, корекційно-розвивальний та узагальнювально-творчий. Її зміст поєднував традиційні логопедичні вправи з малюванням, ліпленням, казкотерапією, пісочною терапією, музичними іграми та драматизацією.

Одним із провідних засобів стала ізотерапія, яку використовували для активізації словникового запасу та формування описового мовлення. Під час малювання діти називали предмети, їхні ознаки, кольори, форми, коментували власні дії та складали короткі розповіді. Е. Куцин розглядає ізотерапію як одну з форм арт-терапії, що може застосовуватися для корекції та профілактики мовленнєвих порушень дошкільників [3, с. 19-33]. Поєднання образотворчої діяльності з мовленнєвими завданнями дозволяло підтримувати зацікавленість дітей та закріплювати лексико-граматичні навички.

Важливе місце посідала казкотерапія, спрямована на розвиток зв'язного мовлення, уяви та комунікативних умінь. Діти переказували казки, характеризували персонажів, встановлювали послідовність подій і створювали власні історії. Ю. В. Пінчук та Ю. В. Марченко обґрунтовують можливості використання казкотерапії у корекції зв'язного мовлення старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення [4]. Додатково застосовувалися пісочні та музично-ритмічні вправи для розвитку мовленнєвої активності, слухової уваги, інтонаційної виразності й навичок спілкування.

На завершальному етапі проведено повторну діагностику, яка засвідчила позитивні зміни в експериментальній групі. Частка дітей із високим рівнем загального мовленнєвого розвитку збільшилася з 7 % до 33 %, а з достатнім – із 20 % до 47 %. Частка дітей із середнім рівнем зменшилася з 53 % до 20 %, низький рівень після завершення програми не зафіксовано. У контрольній групі позитивна динаміка була менш вираженою: високий рівень зріс із 7 % до 13 %, а достатній – із 27 % до 33 %.

Покращення спостерігалося також за окремими компонентами мовлення. Високий рівень сформованості словникового запасу зріс із 7 % до 33 %, граматичної будови – із 7 % до 27 %, зв'язного мовлення та фонематичного сприймання – із 7 % до 33 %. Діти активніше використовували нові слова, краще будували речення, послідовніше переказували події та впевненіше виконували завдання на розрізнення звуків.

Отже, результати дослідження засвідчили позитивну динаміку мовленнєвого розвитку дітей після впровадження комплексу арт-терапевтичних занять. Поєднання творчої діяльності з традиційними логопедичними методами сприяло підвищенню мотивації, активізації мовлення та вдосконаленню комунікативних умінь дошкільників. Водночас для ширшого підтвердження ефективності програми доцільно провести дослідження на більшій вибірці дітей.

Проведене дослідження засвідчило доцільність інтеграції арт-терапевтичних засобів у комплексну логопедичну роботу з дітьми старшого дошкільного віку. Розроблена програма поєднувала традиційні корекційні вправи з ізотерапією, казкотерапією, пісочною терапією, музично-ритмічними та творчими видами діяльності, забезпечуючи різноманітність мовленнєвих завдань і підтримання мотивації дітей.

Порівняння результатів констатувального та контрольного етапів засвідчило позитивну динаміку розвитку словникового запасу, граматичної будови, зв'язного мовлення та фонематичного сприймання в дітей експериментальної групи. Частка дошкільників із високим рівнем загального мовленнєвого розвитку зросла з 7 % до 33 %, а з достатнім – із 20 % до 47 %. Отримані результати підтверджують практичну перспективність використання комплексу арт-терапевтичних засобів у логопедичній роботі.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням змісту корекційно-розвивальних програм, вивченням результативності окремих арт-терапевтичних технік та визначенням оптимальних умов їх поєднання з традиційними логопедичними методами. Окремої уваги потребує дослідження довготривалого збереження сформованих мовленнєвих навичок і можливостей їх перенесення в повсякденне спілкування дітей.

Список використаних джерел

1. Бутузова Л. П. Використання арт-терапії у логопедичній роботі з дошкільниками з порушеннями мовлення. Expresívne terapie a terapeutické prístupy pre výnimočného človeka 2025 : матеріали міжнародної конференції. Ružomberok, 2025. С. 64–76. URL: https://eprints.zu.edu.ua/44904/ (дата звернення: 24.10.2026).

2. Котлова Л. О., Неводнича І. О., Хоменко Н. В. Корекційний потенціал арт-терапії у подоланні мовленнєвих порушень дітей дошкільного віку. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2026. № 28. С. 145–161. DOI: https://doi.org/10.33189/epsn.v1i28.319 (дата звернення: 24.10.2026).

3. Куцин Е. Корекція мовленнєвих порушень дошкільників засобами ізотерапії як однієї з форм арт-терапії. Наука і освіта. 2022. № 3. С. 19–24. DOI: https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-3-4 (дата звернення: 24.10.2026).

4. Пінчук Ю. В., Марченко Ю. В. Корекція зв’язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення засобами казкотерапії. Науковий журнал Хортицької національної академії. 2021. DOI: https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-13 (дата звернення: 24.10.2026).
5. Романчук Н.О., Максимець С.М. Музикотерапія як засіб психологічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості: екотренінг: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю Умань. 2024. С.175-177. URL: https://eprints.zu.edu.ua/40103/ (дата звернення: 24.10.2026).